THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST - Telephones: TRINITY 6830-6831
NATHAN FRIEDLAND, President.
Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913.
ALLIED PRINTING TRADES UNION LABEL COUNCIL TORONTO, ONT. 25

געננג קאנפערענצן צייט עפעס צו טאן

מען הערט ניט אויף צו ריידן און דיסקוטירען וועגען העלפען די ארבייטסלאזע דעם קומענדען ווינטער. וועלכער, מען דענקט, וועט ניט זיין קיין גינסטיגער. אין יעדער שטאדט קומען פאר קאנפערענצען, מוניציפאלע, פראווינציעלע און פעדעראלע אויטאריטעטען ברעכען זיך די קעפ און זוכען צו אויסארבייטען פלענער די ארבייטסלאזע אויף קומענדען ווינטער.

ווילען מיר ניט האבען קיין צופיעל טענות צו די מוניציפאליטעטען פארוואס זיי זארגען זיך שוין יעצט פאר דעם, וואס עס וועט געשען ווינטער און פארזעהען דערווייל די גרויסע נויט צווישען די ארבייטסלאזע. מיר זענען דן די אויטאריטעטען לכף זכות צוליעב דעם אליין, וואס זיי זארגען בכלל וועגען די ארבייטסלאזע פאר זיין עס זאל ניט זיין.

פון זארגען ביז טאן ממשות'דיגע ארבייט איז אבער א גרויסער אונטערשייד, און אויף דעם ווילען מיר זיך טאקע אפשטעלען.

אלע פארזארגער, סיי די שטאדטישע, סיי די פראווינציעלע און סיי די פעדעראלע, ווייסען, אז מיט מאכען פלענער און רופען קאנפערענצען וועט מען די ארבייטסלאזע ניט העלפען. די ארבייטסלאזע וועלען אויך ניט גערהאלפען ווערען דערמיט, וואס מען וועט זיי פון צייט צו צייט געבען חילף. די ארבייטסלאזע קענען געהאלפען ווערען דורכדעם, וואס מען וועט זיי געבען ארבייט און ניט קיין צדקה.

וואו־ווען נעמט מען פאר זיי ארבייט?

וואלטען די אויטאריטעטען ניט געווען אזוי קורצזיכטיג, קען מען אין יעדער פראווינץ געפינען ארבייט פאר טויזענטער ארבייטער. בלויז דורך בויען טונעלען אונטער „דעריילווייס קראסינגס", אדער מאכען בריקען, אייב דאס וואלט ניט געלייזט אין גאנצען די ארבייטסלאזע פראבלעם, וואלט עס אבער זיכער א סך פארלייכטערט די יעצטיגע שלעכטע לאגע.

הונדערטער מענשען קומען אום יערליך אין צוזאמענשטויסען צווישען אויטאמאביליען מיט איזענבאנען. דאס איז א רעזולטאט פון די „לעדיל קראסינגס", דאס הייסט: אז די וועגען וואו איזענבאן ליניעס קרייצען איבער, זענען אונבאשיצט.

אויסער וואס מאכען אזעלכע טונעלען און בריקען, אלס שוין, אז אויטאמאביל־פארער זאלען ניט דארפען איבערקרייצען איזענבאן ליניעס, וואלט פארהיט הונדערטער מענשען פון א פריציטיגען טראנשיטען טויט, וואלט עס געגעבען טויזענטער ארבייטער באשעפטיגונג, דירעקט און אומדירעקט.

אזעלכע טונעלען און בריקען דארפען געמאכט ווערען פון די אייזענ־באנען, צוזאמען מיט די מוניציפאליטעטען, אדער קאונטיס, וואו די „לעדיל קראסינגס" געפינען זיך. די דעה זאגערן איבער דעם, וואו מען דארף בויען בריקען און טונעלען, און ווען זיי זאלען געבויט ווערען, איז די „דעריילווייס באדד", דאס איז א קערפערשאפט, וועלכע איז אונאבהאנגיג און דארף דינען בלויז די אינטערעסען פון פאלק, אבער צום באדויערען ווערען די פאלקס אינטערעסען א סך מאל שטארק פארנאכלעסיגט, און אנ־שטאט דעם ווערען די געלט אינטערעסען פון די אייזענבאנען אפגעהיט.

אין דעם געגענט ארום טאראנטא און שטעדטלאך ארום, זענען הונ־דערטער אומגליקספאלען פארגעקומען, דאס יאר און אין פארגאנגענע יארען. אין דער צייט פון אן אומגליקספאל מאכען די צייטונגען א טומעל און ווייטער געהט עס נים. דער עולם פארגעסט עס באלד, און די אייזענ־באנען דרעהען זיך רוהיג פון אויסגעבען געלט.

אין דער זעלבער צייט זיצען מענשען, האלטען קאנפערענצען, און טראכטען, וואו נעמט מען ארבייט פאר ארבייטסלאזע. וואלט ניט געווען די העכסטע צייט פון ארומצוקוקען ארום זיך אין זעהן וואס עס טוט זיך, צווייגען די „דעריילווייס ארבייט" אין גאנצען אין באפעהל אפצושאפען אלע „לעדיל קראסינגס" איבער'ן לאנד, און אזוי פיעל קאנפערענצען וואלטען פארשפארט געווארען.

מען קען באקעמפן אידן אן פאגראמען

די "נאזעטא ווארשאווסקא". דער הויפט ארגאן פון דער פוילישער נאציאנאל־דעמאקראטישער פארטיי. האט באמת פארדינט א פרייז און אויב עס וואלט אויף דער וועלט געווען א פרייז פאר באקעמפען פאגראמען, וואלט די דערמאנטע צייטונג באדארפט באקומען דעם פרייז.

די "נאזעטא ווארשאווסקא" איז ארויסגעקומען מיט א פראטעסט געגען דעם, וואס די נאציאנאל־דעמאקראטישע אנטיסעמיטישע פארטיי אין פוילען ווערט באשולדיגט. אז זי העצט צו פאגראמען אויף אידען. ווי שטעהט עס אן אזא "נאבעלער" פארטיי מען זאל זי באשולדיגען אין אזא גרויזאמקייט. עס איז דאך ניט שעהן פאר דער וועלט. שעהמט זיך טאקע די "נאזעטא ווארשאווסקא", און אין איר פראטעסט געגען דער ליבעראלער פרעסע, זאגט זי טאקע:

"דער צייל פון די נאציאנאל־דעמאקראטען איז צו באפרייען דאס נאציאנאלע און עקאנאמישע לעבען אין פוילען פון אידישען איינפלוס, דער־צו זענען נויטיג אנדערע מעטאדען ווי פאגראמען.

"עס זענען ניט אמת די באשולדיגונגען, אז די נאציאנאל־דעמאקרא־טישע פארטיי איז פארגאנטוואָרטליך פאר די אנטי־אידישע אויסברוכען, וועלכע זענען לעצטענס פארגעקומען אין א רייהע שטעדט פון פוילען, ווי ראדאם, לובלין, זלאטשעוו און אנדערע. די דאזיגע אנפאלען זענען א רע זולטאט פון ניט־קלוגער און קורצזיכטיגער פאליטיק וואס די געגנער פון די נאציאנאל־דעמאקראטען פירען אן אין באציג צו דער אידישער באפעלקע־רונג אין פוילען".

אט אזא דערקלערונג רעדט פאר זיך אליין און דארף קיין פירושים ניט האבען. אט דאס הייסט א הומאניטארע פארטיי. זי קעמפט געגען פאגראמען.

ווי אזוי זשע פארט וועט די נאציאנאל־דעמאקראטישע פארטיי באפרייען פוילען פון אידישען איינפלוס?

אויף דעם ענטפערט ניט די "נאזעטא ווארשאווסקא". זי לאזט עס איבער פאר דער פארטיי. אין זי דארף זיי ניט דערצעהלען.

נאך פאר דער "נאזעטא ווארשאווסקא" האבען די יעזואיטען אין שפאניע אויסגעפונען ווי אזוי פטור צו ווערען פון אידען אן פאגראמען. אין שפאניע איז קיינמאל קיין פאגראם ניט געווען. עס איז בלויז געווען אן אינקווזיציע. און דערנאך אין גאנצען אלייסגעטריבען אלע אידען. טראכט די "נאזעטא ווארשאווסקא" וועגען דעם. האט זי דאס אין זינען, ווען זי טענה'ט, אז קיין פאגראמען אויף אידען דארף מען ניט מאכען?

דער ים־בירגער

פון יצחקי

פיטער ראסעל.
ווער איז ער?
וואס איז דער חילוק? עס איז בלויז א נאמען פון א מענשען. ער האט פונקט אזוי נוט געקאנט הייסען משה, יאסעל אדער שמערל.

אן ארענטליכער, שטילער מענש איז דער דאזיגער מר. ראסעל, און פונדעסט־וועגען איז פאר איהם קיין פלאץ ניטא צו וואוינען אויף דער זיניגער ערד, מיט מענשען צוגלייך. די יבשה איז ניט פאר איהם, האט מען איהם געזאגט, און ער האט פארשטאנען וואס עס מיינט.

איז שוין היבשע עטליכע מאנאטען ווי דער דאזיגער ראסעל וואנדערט אויפ'ן ים, איבער'ן שטח צווישען באסטאן און ליווערפול, ענגלאנד. אט פאהרט ער קיין ליווערפול און באלד זעהען מיר איהם פארהערנדיג צוריק קיין באסטאן, און ווי־דערא מאל קיין ליווערפול, און נאכדעם צוריק קיין באסטאן.

אט אזוי אהן א סוף און אהן אויפהער.

קיין אנגעשטעלטער אויף א שיף איז ער ניט, און דעריבער מוז ער באצאהלען יעדעס מאל וואס ער זעצט זיך אויף אויף איהר. דער דאזיגער „לוקסוס" פון ארומהעצקען זיך טאהין טאהער, האט איהם אפגעקאסט שוין א גאנץ היבשע אפשטיקא, און דאך וועט ער איה"ש נאך „ארומשווימען" מיט דער שיף גאנץ לאנג, ביז ער וועט קענען ארונטערשטעלען אמאל א פוס אויף דער האר־טער ערד.

מיט א צייט צוריק איז ראסעל גע־קומען צופאהרען פון ליווערפול (ענג.) קיין באסטאן, און ער האט דערצעהלט די אמעריקאנער אימיגראציאנס באאמטע, אז ער איז אן אמעריקאנער געבוירענער. ער האט אפילו אנגערופען דעם נאמען פון דער שטאדט וואו ער איז געבוירען געווא־רען. די שטאדט הייסט עליזאבעט סיטי.

ווען דער שיקזאל וואלט נאר גע־וואלט, האט פיטער ראסעל געקאנט ווירק־ליך געבוירען ווערען אין עליזאבעט סיטי און אויסמיידען די איצטיגע צרות זיינע. האט אבער דער שיקזאל אנדערש גע־וואלט, און עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז ער איז אין עליזאבעט־סיטי ניט גע־בוירען געווארען.

פאהרט שוין מר. ראסעל צוריק נאך ליווערפול און וואנען ער איז געקומען, אבער אין ליווערפול זענען אויך פארא־מיגראציאנס־באאמטע — אמת ניט מיט אזעלכע פארריסענע נעז ווי די אמע־ריקאנער, אבער באאמטע פונ'ם ענגלישען אימיגראציאנס דעפארטמענט זענען זיי יא. האבען די באאמטע חוזק ווארש געווען, און אויסגעפונען אז... אז ראסעל איז נאר ניט קיין ברויטישער אונטערטאן.

— אויב אזוי ברודערל, האבען זיי איהם דערקלערהט, טא זיי זשע מוחל און פאקעווע איין דיינע בעביכעס און — צו־ריק פון וואנען דו ביזט געקומען.

פאהרט ער מיט דער שיף צוריק נאך באסטאן, און דא ווידערהאלט זיך די אלטע סדרה, און אט זעהען מיר איהם שוין פאהרענדיג ווידער קיין ליי־ווערפול, פון וואנען, ער וועט, מיט נאט'ס הילף, פאהרען גאנץ שנעל ווידער צוריק, און נאך אמאל אהין...

* * *

ראסעל איז שוין באקאנט פיט'ן ים אזוי ווי מיט זיינע צעהן פינגער. קיין וואונדער ניט. אזוי פיעל מאל מעסטען איין־און־דעם זעלבען וועג.

צווישען די שיפס־קאמפאניעס איז ראסעל שוין באקאנט אלס דער „מענש אהן א היים", אדער דער וואסער־מענש", אדער דער „מאן וואס די ערד האט איהם פארשאלטען", און אהן א צאהל אנדערע עהנליכע נעמען פארמאגט ער.

אבער ביז ווי לאנג וועט ראסעל נאך מעסטען דעם ים?

אויף דעם איז דערווייל נאך שווער צו ענטפערען. עס וועגדעט זיך ווי לאנ־ די עקשנות פון די אימיגראציאנס־באאמ־טע וועגן אנהאלטען. אמאל קאן זיך מא־כען, אז ער זאל שוין פארבלייבען א בירגער פון ים, ביז דעם לעצטען טאג פון זיין לעבען, ווען איינע פון די צוויי לענ־דער וועט זיך ענדליך דערבארימען אין איהם שענקען א שטיקעל ערד, וואו צו באגראבען זיינע ביינער...

* * *

און וויפיעל אזעלכע ראסעלס פאר־מאגט היינט אונזער אידישע פאלק?

אין ליטע זענען זיי פאראן. אין פוי־לען געפינט איהר זיי, און ביי אונז אויף דעם אמעריקאנער קאנטינענט, אודאי און אוראי. זיי זענען די אייביגע בלודנע שאף אונזערע, וואס וואלגערען זיך אדן א היים און א הארטען באדען אונטער זיך. אויב זיי זענען ניט דוקא קיין ביר־גער פון ים, זענען זיי אבער „בירגער פון דער לופט". אט טאקע דערפאר האב איך דערצעהלט דאס מעשה'לע מיט דעם ים־בירגער פיטער ראסעל, ווייל אין איהם קאנען מיר געפינען א שפיגעל פון אונ־זער איינענער טראגעדיע. ער איז אונז נאהענט, כאטש ער איז ניט אונזערער. זיין שיקזאל האט איהם מקרב געווען צו אונז, ווייל זיין גורל איז דאך אזוי עהנ־ליך צו אונזערען. — עס איז דער גורל פונ'ם אייביג־וואנדערענדען איבער ימים און מרחקים, אבער אהן א שטיקעל הארטער יבשה אונטער זיך.

וואס איך הער און זעה אין ארץ ישראל

דער קאנגרעס אין באזעל איז געווען אן אונערשעפליכער קוואל פאר דער אראבישער פרעסע אין ארץ ישראל. אלע זיי־ערע צייטונגען זיינען איבערפולט מיט שילדערונגען וועגען געוועזענעם פרעזי־דענט פון דער אידישער אגענציע, חיים וויצמאן און וועגען פריש־אויסגעוועהל־טען נחום סאקאלאוו. דערביי זעהען זיי אויסצוגוצען די געלעגענהייט און זיי גי־בען א לעקציע דעם אייגענעם אראבישען פאלק. די אידען און דער ציוניזם איז פאר זיי א מוסטער, וועלכען זיי בעמי־הען זיך כסדר נאכצומאכען (אזוי למשל בעמיהען זיך יעצט זייערע עסקנים צו שאפען א פאלקס־פארד, א „מין אראבישען קרן קימת לישמעאל", א. ז. וו.).

כאראקטעריסטיש איז די מיינונג פון דער ירושלימער צייטונג "אל צאראם אל מוסטאקים", וועלכער רעכענט אויס אלע פערזענליכע מעלות פון וויצמאנען. דאס איז א מענש — שרייבט די צייטונג — וועלכער האט פארוואנדעלט דעם ציוניזם פון א פראבלעם פון יחידים אין א זאך, וואס נעהערט דעם גאנצען אידישען פאלק.

וויצמאן האט ניט געוואלט האבען קיין שום מאטעריעלען נוצען פון דעם ציו־ניזם. פארקעהרט. ער האט נאך געספע־רעט געלד פון זיין אייגענעם טאש...

וועגען סאקאלאוו'ן דריקט זיך אויס די צייטונג, אז ער שרייבט און רעדט זעהר שעהן. אין פיעל אייראפעאישע שפראכען. ער איז געווען רעדאקטאר פון דער ערשטער העברעאישער צייטונג אין אייראפא און איז בכלל בעקאנט, אלס א וויילער כאראקטער, אלס א רודף שלום־ניק, וואס וויל קיינעם ניט דערצער'נען.

אז מען רעדט מיט איהם וועגען ענגלאנד, אז מען דארף דאנקבאר זיין פאר איהרע מעשים לטובת דעם ציוניזם, קוים דער־וועהנט מען אין זיין געגענווארט פראנק־רייך, זאגט ער, אז דאס דאזיגע פאלק האט א הערליכע געשיכטע און האט א סך אויפגעטאן פאר דער מענשהייט. די רע־וויזיאניסטען האלט ער פאר וואוילע לייט אין וועגען די אראבער זאגט ער, אז זיי זיינען דאס בעסטע פאלק צווישען די פעלקער און די אידען האבען זיי זעהר ליעב. אט אזוי פיהרט ער זיך זיין פאלי־טיק־פעלאסען אויף א וועג פון שלום.

רעדענדיג וועגען דער אראבישער פרעסע איז כדאי צו באמערקען, אז אין אלגעמיין באגעגענט מען אין איהר אוי־סער פארשיעדענע ביישיזוילינקייטען אויך גאנץ אפט א גאנץ געוועהנליכען עם־הארצות אין די אידישע ענינים און עס איז דורכאויס נויטיג אז אונזער נייע עק־ווקטיווע אין ירושלים זאל זיך ענערגיש באשעפטיגען מיט דער דאזיגער זאך, וועלכע איז ביז יעצט געווען אזוי שטארק פארנאכלעסיגט ביי אונז.

* * *

די ענגלישע רעגיערונג איז ווענ־יג פארא־ינטערעסירט אין דער אויפקלערונג פון אמת אין דער אראבישער פרעסע, אי־ן בערהויפט אין דעם פאל, ווען דער ענין שפראכען. דער בעסטער בע־ווייז דערפון איז די געשיכטע וואס האט פאסירט די לעצטע וואך.

ווי באוואוסט שטעהען נאך פון הער־בערט סעמיועלס צייטען, זייט די געשע־הענישען פון 1921 קעסטלאך מיט גע־וועהר, פארשלאסען דורך דער רעגיערונג אין איינינע ווייטע אידישע קאלאניעס. די רעגיערונג האט די טעג בעשלאסען צו פאנטטראלירען דאס געוועהר, צו עס טויג נאך, צו עס איז ניט קאליע געוואהרען אי־בער דער צייט.

פון דעם דאזיגען ענין האט די אראב־בישע פרעסע געמאכט מטעמים און פאר־געשעטלט די זאך ניט אנדערש, נאר אז "די ענגלענדער איבען די אידען, זיי זאל־לען זיך לערנען אויסצושיסען אלע אראב־בער אין לאנד."

די העצע איז געוואהרען אזוי שטארק אז אין שכם זיינען פארגעקומען גאר גרויס־סע פארזאמלונגען וואו מען האט געפאל־דער אז די רעגיערונג זאל געבען אויך די אראבער געוועהר, זיי זאלען זיך קאנען שיצען געגען די כלומרשטע "אידישע אנ־פאלען"...

די רעגיערונגען האט א לאנגע צייט אינגאנצען דערויף ניט רעאגירט. ערשט ווען די היגע העברעאישע פרעסע האט אליאמירענד אויפמערקזאם געמאכט אויף דער פארברעכערישער העצע, וועלכע איז פארבונדען מיט א סכנה פאר'ן לאנד, האט דער רעגיערונגס סעקרעטאר גע־מאכט דעם ערשטען שריט צו שטילען די העצעריי.

ער האט זעהר "דזשענטעלמעניש" איינגעלאדען דעם גרויסען פון מופטים בלעטעל און אידידל ערקלערהרט, דאס עס איז ניט ערלויבט צו שרייבען העצע אר־טיקלען... דעם עיקר אבער, די ענערגישע הכחשה, וואס מען האט בעדארפט צו הע־רען פון מר. יאנג, אז אידען געהען ניט באפאלען די אראבער — די ווערטער האט מען פון דעם פארשטעהער פון דער רע־גיערונג ניט געהערט...

אידיש אראבישע בעציהונגען אין לאנד. — די ראליע פון דער רעגיע־רונג. — וואס זאגען די שייכען פון גליל העליון?

פון א פארטרעטער, (תל־אביב).

* * *

די ווירקליכקייט פון די אידיש אראב־בישע בעציהונגען אין לאנד ווייזט אונז, אבער אויך אנדערע בילדער. אט למשל דערצעהלט מיר דר. הויזנער, דער האר־דעלס־ראט פון דער פוילישער רעגיערונג אין פאלעסטינא א פאקט פון זיין בעזוך אין דער קאלאניע ראש־פנה. די דאזיגע־קאלאניע פון גליל העליון האט איהם דיין וואך געמאכט א פייערליכען הבלת פנים און צווישען די געסט זיינען געווען אנ־ד וועזענד אויך עטליכע ווייבטיגע שייבען פון די ארומיגע דערפער. דער שייך פון־דארף פרעם האט זיך אויסגעדריקט אין זיין רעדע: "מיר לעבען שוין כמעט 50 ע־יאהר אין שכנות מיט די קאלאניסטען פון ראש פנה און קיין שום העצער איז ניט געלונגען אריינברענגען צווישען אונז א פירוד. מיר גלויבען אז דער שלום צווי־שען אונז און אונזערע אידישע שכנים וועט ווייטער דויערען, ווייל די אידען האבען געבראכט א גרויסע ברכה אונזע־רע דערפער, ווי אויך דעם גאנצען לאנד וואס איז א בשתפותדיג פאטרלאנד פון אידען און מוסולמענער, אלא וועט זיך מרחם זיין איבער אונז און וועט אונז בענשען מיט אייביגען פרידען".

א צווייטער שייך, וועלכער האט צור־מארענגס איינגעלאדען דר. הויזנער צו זיך אין דארף דזוזי, האט ניט אויפגעהערט אויסצורעכענען דעם גרויסען נוצען וואס די אראבישע דערפער ציהען פון דער אי־דישער קאלאניזאציע און נר האט אונ־טערגעשטראכען, אז דאס לאנד וויזטיגס אויף אידישע הענט, וואס איז אויסגעוואקסען אויף אידישער ערד?

נאר אחינו בני ישראל, וואס זיינען להוט מקיים צו זיין א מצוה, וועט ביי זיי רעכט זיין א גריכישער אתרוג, אבי א הדר.

עס דערמאהנט מיר, וואס א רבי שמואל נעזאגט זיינעם א חסיד: "ער האט אזוי ליעב א געוויסע מצוה, אז ער איז מוכן ומזומן זיך שמד'ען צוליעב איהר".

דאס פוילישע אידענטום האט שוין דורכגעפיהרט א באיקאט אויף גריכישע אתרוגים. עס איז נאר א שאד, וואס מען האט געדארפט ווארטען אויף א פאגראם! כדי אנצוהויבען קויפען ארץ ישראל אתרוגים.

איינער האט אמאל געזאגט: "עס זיינען דא גוים, וואס צלמ'ען זיך ניט, בין זיי דערזעהן א בליץ". און ביי אונז, איי־דען, טרעפט אויך אפט מאל, וואס מיר קומען צום שכל נאך א פאגראם.

די אידען פון קאנאדע, ווי די אידען אויף דער גאנצער וועלט, וואס ווילען מקיים זיין די מצוה ארבעה מינים, דאר־פען געדענקען, אז "ולקחתם לכם", מיינט — משלכם, איהר מוזט נעהמען אן אתרוג וואס זאל קומען פון אייער לאנד, און פון אייערע ברידערס הענט.

און זאל אייער הארץ זיין געגליכען צום אתרוג.

"אתרוג היבש פסול" — א טרוקע־נער אתרוג איז פסול. און א אידיש הארץ דארף פיהלען דעם צער האומה. עס דארף איהר וועה טאן יעדען גאדעל שטאך וואס ווערט געגעבען דער אומה. אויב ניט, איז עס א טרוקען הארץ, און זי איז אויך פסול, ווי א טרוקענער אתרוג.

זאלען ארץ ישראל אתרוגים אריינ־ברענגען יום־טוב'דיג פרייד אין אלע אי־דישע הייזער און שולען און זאלען זיי אויך אריינברענגען פרייד אין אלע אידי־שע הערצער.

ולקחתם לכם...

פון הרב ישראל הלוי הורוויץ.

הרב הורוויץ

ווען מיר אידען קוקען זיך צו צו דעם, וואס עס איז געשעהן אין שפאנ־יען, מוזען מיר זאג־נען, אז ביי אונז אין די אויגען זיי־נען די אייניקלעך פון די טארקווומא־דאס גערארען בעלי תשובה. זייער קעניג, אלפאנס, עליזאבעטס איינ־ציגער זון, האט זיך אויף דאס ניט, אז געשיכטע הויבט אן זיך אויף די העכסטע בערג, און זוכען ליכט. איבערהזרן.

א אידישער ספארט קלוב, די איי־ניקלאך פון יהודה המכבי, האבען אפגע־האלטען א נצחון איבער די איניקלאך פון אנטיכוסן.

אמת, עס איז געווען אין א פריינט־ליך שפיל. אבער אומעטום אויף דער גאנצער וועלט, וואו אידען זיינען פאר־ווארפען געווארען, האט מען ליעב צו זעהן איינגעהויערטע. בלאסע, שוואכע, בלוט ארימע אידען, און אז אידישע קינ־דער זיינען געווארען ספארטס־לייט: לויפער, שווימער, קינסטלער און פוטבאל, דאס איז אַ־אַלץ אין די אויגען אונזערע שונאי ציון איבער דער גאנצער וועלט.

אט באקלאגט זיך אין פוילען אן אנטיסעמיט אין א צייטונג פון דעם זעלד־בען מין, אז אידישע קינדער קריכען שוין מאהנט מען אין זיין געגענווארט פראנק־רייך, זאגט ער, אז דאס דאזיגע פאלק האט א הערליכע געשיכטע און האט א סך אויפגעטאן פאר דער מענשהייט. די רע־וויזיאניסטען האלט ער פאר וואוילע לייט אין וועגען די אראבער זאגט ער, אז זיי זיינען דאס בעסטע פאלק צווישען די פעלקער און די אידען האבען זיי זעהר ליעב. אט אזוי פיהרט ער זיך זיין פאלי־טיק־פעלאסען אויף א וועג פון שלום.

רעדענדיג וועגען דער אראבישער פרעסע איז כדאי צו באמערקען, אז אין אלגעמיין באגעגענט מען אין איהר אוי־סער פארשיעדענע ביישיזוילינקייטען אויך גאנץ אפט א גאנץ געוועהנליכען עם־הארצות אין די אידישע ענינים און עס איז דורכאויס נויטיג אז אונזער נייע עק־ווקטיווע אין ירושלים זאל זיך ענערגיש באשעפטיגען מיט דער דאזיגער זאך, וועלכע איז ביז יעצט געווען אזוי שטארק פארנאכלעסיגט ביי אונז.

* * *

די ענגלישע רעגיערונג איז ווענ־יג פארא־ינטערעסירט אין דער אויפקלערונג פון אמת אין דער אראבישער פרעסע, אי־ן בערהויפט אין דעם פאל, ווען דער ענין שפראכען. דער בעסטער בע־ווייז דערפון איז די געשיכטע וואס האט פאסירט די לעצטע וואך.

ווי באוואוסט שטעהען נאך פון הער־בערט סעמיועלס צייטען, זייט די געשע־הענישען פון 1921 קעסטלאך מיט גע־וועהר, פארשלאסען דורך דער רעגיערונג אין איינינע ווייטע אידישע קאלאניעס. די רעגיערונג האט די טעג בעשלאסען צו פאנטטראלירען דאס געוועהר, צו עס טויג נאך, צו עס איז ניט קאליע געוואהרען אי־בער דער צייט.

פון דעם דאזיגען ענין האט די אראב־בישע פרעסע געמאכט מטעמים און פאר־געשעטלט די זאך ניט אנדערש, נאר אז "די ענגלענדער איבען די אידען, זיי זאל־לען זיך לערנען אויסצושיסען אלע אראב־בער אין לאנד."

די העצע איז געוואהרען אזוי שטארק אז אין שכם זיינען פארגעקומען גאר גרויס־סע פארזאמלונגען וואו מען האט געפאל־דער אז די רעגיערונג זאל געבען אויך די אראבער געוועהר, זיי זאלען זיך קאנען שיצען געגען די כלומרשטע "אידישע אנ־פאלען"...

די רעגיערונגען האט א לאנגע צייט אינגאנצען דערויף ניט רעאגירט. ערשט ווען די היגע העברעאישע פרעסע האט אליאמירענד אויפמערקזאם געמאכט אויף דער פארברעכערישער העצע, וועלכע איז פארבונדען מיט א סכנה פאר'ן לאנד, האט דער רעגיערונגס סעקרעטאר גע־מאכט דעם ערשטען שריט צו שטילען די העצעריי.

ער האט זעהר "דזשענטעלמעניש" איינגעלאדען דעם גרויסען פון מופטים בלעטעל און אידידל ערקלערהרט, דאס עס איז ניט ערלויבט צו שרייבען העצע אר־טיקלען... דעם עיקר אבער, די ענערגישע הכחשה, וואס מען האט בעדארפט צו הע־רען פון מר. יאנג, אז אידען געהען ניט באפאלען די אראבער — די ווערטער האט מען פון דעם פארשטעהער פון דער רע־גיערונג ניט געהערט...

* * *

די ווירקליכקייט פון די אידיש אראב־בישע בעציהונגען אין לאנד ווייזט אונז, אבער אויך אנדערע בילדער. אט למשל דערצעהלט מיר דר. הויזנער, דער האר־דעלס־ראט פון דער פוילישער רעגיערונג אין פאלעסטינא א פאקט פון זיין בעזוך אין דער קאלאניע ראש־פנה. די דאזיגע־קאלאניע פון גליל העליון האט איהם דיין וואך געמאכט א פייערליכען הבלת פנים און צווישען די געסט זיינען געווען אנ־ד וועזענד אויך עטליכע ווייבטיגע שייבען פון די ארומיגע דערפער. דער שייך פון־דארף פרעם האט זיך אויסגעדריקט אין זיין רעדע: "מיר לעבען שוין כמעט 50 ע־יאהר אין שכנות מיט די קאלאניסטען פון ראש פנה און קיין שום העצער איז ניט געלונגען אריינברענגען צווישען אונז א פירוד. מיר גלויבען אז דער שלום צווי־שען אונז און אונזערע אידישע שכנים וועט ווייטער דויערען, ווייל די אידען האבען געבראכט א גרויסע ברכה אונזע־רע דערפער, ווי אויך דעם גאנצען לאנד פון אידען און מוסולמענער, אלא וועט זיך מרחם זיין איבער אונז און וועט אונז בענשען מיט אייביגען פרידען".

א צווייטער שייך, וועלכער האט צור־מארענגס איינגעלאדען דר. הויזנער צו זיך אין דארף דזוזי, האט ניט אויפגעהערט אויסצורעכענען דעם גרויסען נוצען וואס די אראבישע דערפער ציהען פון דער אי־דישער קאלאניזאציע און נר האט אונ־טערגעשטראכען, אז דאס לאנד וויזטיגס אויף אידישע הענט, וואס איז אויסגעוואקסען אויף אידישער ערד?

נאר אחינו בני ישראל, וואס זיינען להוט מקיים צו זיין א מצוה, וועט ביי זיי רעכט זיין א גריכישער אתרוג, אבי א הדר.

עס דערמאהנט מיר, וואס א רבי שמואל נעזאגט זיינעם א חסיד: "ער האט אזוי ליעב א געוויסע מצוה, אז ער איז מוכן ומזומן זיך שמד'ען צוליעב איהר".

דאס פוילישע אידענטום האט שוין דורכגעפיהרט א באיקאט אויף גריכישע אתרוגים. עס איז נאר א שאד, וואס מען האט געדארפט ווארטען אויף א פאגראם! כדי אנצוהויבען קויפען ארץ ישראל אתרוגים.

איינער האט אמאל געזאגט: "עס זיינען דא גוים, וואס צלמ'ען זיך ניט, בין זיי דערזעהן א בליץ". און ביי אונז, איי־דען, טרעפט אויך אפט מאל, וואס מיר קומען צום שכל נאך א פאגראם.

די אידען פון קאנאדע, ווי די אידען אויף דער גאנצער וועלט, וואס ווילען מקיים זיין די מצוה ארבעה מינים, דאר־פען געדענקען, אז "ולקחתם לכם", מיינט — משלכם, איהר מוזט נעהמען אן אתרוג וואס זאל קומען פון אייער לאנד, און פון אייערע ברידערס הענט.

און זאל אייער הארץ זיין געגליכען צום אתרוג.

"אתרוג היבש פסול" — א טרוקע־נער אתרוג איז פסול. און א אידיש הארץ דארף פיהלען דעם צער האומה. עס דארף איהר וועה טאן יעדען גאדעל שטאך וואס ווערט געגעבען דער אומה. אויב ניט, איז עס א טרוקען הארץ, און זי איז אויך פסול, ווי א טרוקענער אתרוג.

זאלען ארץ ישראל אתרוגים אריינ־ברענגען יום־טוב'דיג פרייד אין אלע אי־דישע הייזער און שולען און זאלען זיי אויך אריינברענגען פרייד אין אלע אידי־שע הערצער.

אטעריקאנער מזרחי פרויען ארגאניזאציע שיקט איבער 5 טויזענט דאלאר נאך א"י

די מזרחי פרויען ארגאניזאציע פון אמעריקע. וועלכע האט איהר צענטראלע בוירא אין 31 יוניאן סקווער, ניו יארק, האט די וואך איבערגעשיקט נאך ארץ ישראל, די סומע פון פינף טויזענט דא־לאר צו פארטזעצען דעם צובוי אויף דער געבייידע פון דעם טעכניקעל האוס פאר מיידלאך וואס די אמעריקאער מזרחי פרויען שאפען אין ירושלים.

צווישען די קורסען וואס וועלען גע־געבען ווערען אין טעכניקעל האוס, וועט באקאנט דא אין לאנד אונטער דעם נא־מען דאמעסטיק סאיענס, פארנעהמען א גאר ווייטגיגען ארט.

אויך א פאלשטענדיגער קאמערציע־לער קורס וועט געגעבען ווערען אין א ריי־הע אקאדעמישע געגענשטאנדען ווי: העברעאיש, תנ"ך, אידישע היסטאריע, דינים ומנהגים, כאציאלאגיע, היגעניע א. ז. וו. וועלכע וועלען דארפען דורכגעמאכט ווערען פון אלע סטודענטקעס, סיי די פון דעם הויזווירטשאפט קורס און די פון קאָ־מערציעלען קורס.

די וואס וועלען ענדיגען דעם טעכני־קעל האוס וועלען זיין צוגעגרייט און קאמ־פעטענט צו ווערען אויפזעהערינס פון עפענטליכע ארבייטער־קיטשענס, ווירט־שאפט אויפזעהערינס פון האספיטעלער סאניטאריומס ארבייטארינס אין א משק און אויפזעהערינס פון א משק ווירט־שאפט, פארשיעדענע אנדערווערק און ז. וו. אין פארבינדונג מיט דעם טעכניקעל האוס וועט אויך געשאפען ווערען א ספעציע־לע באראטונגס און שטעלע ביורא וואס זאל באזארגען שטעלעס פאר די מיידלאך נאך דעם ווי זיי פארענדיגען דער שולע און זיי העלפען און אנווייזען ווי אמבעס־טען זיך איינצואורדנען.

דער טעכניקעל האוס וועט אויסער זיין אויפגאבע אלס אונטערריכטס שולע אונז, ווייל זיין גורל איז דאך אזוי עהנ־ליך צו אונזערען. — עס איז דער גורל פונ'ם אייביג־וואנדערענדען איבער ימים און מרחקים, אבער אהן א שטיקעל הארטער יבשה אונטער זיך.

צוויי קינדער חברים פארוואונ־דעט אין אן עקסידענט

נאכדעם ווי די פאליציי האט פאר־זיכערט דער מאמען, אז איהר קינד איז גארנישט געשעהן, האבען שכנים אנגע־זאגט מרס. דושאן מעק'ברייד פון סט. אינגעלע איז דער־הרג'עט.

איז זי ווידער געפלוגען אין דער פאליציי און דארט האט זי זיך דער־וואוסט, אז איהר קינד איז אין האספי־טאל מיט א צובראכענער האנט און וואונדען אין קאפ.

זיין חבר, פרענק דאמשיק, איז ארום דער זעלבער צייט אויך איבערגעפאהרען געווארען און ליגט אויך אין האספיטאל מיט שווערע וואונדען אין שארבען און אויף די הענט.

מיר האבען ב"ה אין אונזער לאנגען גלות זיך אזוי צוגעוואוינט צו פאגראמ־מען, אז מיר ווילען דעם פאגראם לאנג ניט געדענקען.

און באלד וועלען קומען די ימים נורא'ים און נאך זיי די ימים טובים, דער פרעהליכער יום טוב סוכות, און מיר וועלען אשעהנען אונזער יום טוב מיט א פרי עץ הדר, אן אתרוג א צאצקע אין אונ־זערע עהרליכע אידען וועלען זיך ניט פארטראכטען, צו קומט ניט דער אחרית פון דעם לאנד, וואו מען האט דא ניט לאנג פאגראמירט אידען?

פאר דער מלחמה איז פיעל גערעדט און געשריבען געווארען וועגען אתרוגים, וואס קומען פון אינזער קארפו, וואו אי־דיש בלוט האט זיך געגאסען ווי וואסער, האבען מיר